

علیه

....

.

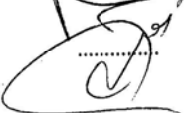
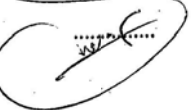
.

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه محمد جواد آقاباقری با شماره دانشجویی ۸۳۳۰۰۳۵۴۵

عنوان: «دفاع پیش دستانه در حقوق کیفری بین المللی و فقه امامیه»

را از نظر شکل و محتوایی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیوسته پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	محل امضاء
۱) استاد راهنما:	دکتر جعفر کوشا	.....	
۲) استاد مشاور:	حجت الاسلام دکتر حسینعلی سعدی	.....	
۳) استاد داور:	دکتر محمد علی مهدوی ثابت	.....	

۴) نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر سید مصطفی مصطفوی

تقدیم به :

تمامی پاک بازان و شهیدان در راه پاسداری از اسلام عزیز از صدر اسلام تاکنون .

چکیده

دفاع مشروع به عنوان یک امر مسلم و پذیرفته شده ی حقوقی در زمره ی علل موجهه ی جرم است . اما شیوه ی بکارگیری این حق به شکل پیش دستانه از مفاهیم نوظهور و مورد توسل بسیاری از متجاوزین در سطح بین المللی می باشد . اقداماتی که از یک سو با ادعای دفاع مشروع همراه بوده و از طرفی دیگر اتهاماتی همچون اقدام تروریستی بر آن وارد می شود . مواقعی که خطری قریب الوقوع از جانب بیگانه ای حس می شود و کشور در معرض خطر ، در مقام پیشدستی بر آمده و یا آنکه تهاجم و حالت نزاع واقع شده و فردی از کشور مورد تجاوز دست به اقداماتی همچون ترور و عملیات های انتحاری (استشهادی) می زند تا بدین وسیله در مقام دفاع از کشورش بر آید . هدف این پژوهش ، تبیین و تحلیل ماهیت دفاع پیش دستانه و حدود و ثغور آن می باشد . همچنین بررسی ماهوی مصادیق پیش دستی در دفاع که عبارتند از ترور ، عملیات های انتحاری (استشهادی) و منازعات مسلحانه (جهاد) .

گردآوری اطلاعات در قالب سه بخش مبانی نظری پیش دستی در دفاع ، نسل کشی و جنایت علیه بشریت به مثابه ی پیش دستی در دفاع و جنایات جنگی و تجاوز ارضی به مثابه ی پیش دستی در دفاع ، به روش کتابخانه ای و روش تحلیل داده ها به صورت توصیفی - تحلیلی است . ابتدای تحقیق همراه با سوالاتی همچون اینکه آیا دفاع پیش دستانه از لحاظ حقوق کیفری بین المللی و فقه امامیه ، قانونی و مشروع است ؟ و دقیقاً همین سوال در مورد هر یک از مصادیق آن ، شروع شد و فرض بر این بود که دفاع پیش دستانه قانونی و مشروع نیست .

اما این نتیجه حاصل شد که می بایست میان دفاع پیش دستانه و دفاع پیش گیرانه تفاوت قائل شد و غیرقانونی بودن و نامشروع بودن مربوط به دفاع پیش گیرانه که متضمن فاصله ی زمانی تا وقوع خطر است ، می باشد ولی پیش دستی در دفاع با وقوع عینی قریب الوقوع بودن خطر هم در فقه امامیه و هم نظام های حقوقی دنیا پذیرفته شده و تفسیر این گونه از ماده ی ۵۱ منشور ملل متحد نیز موجب حاصل شدن نتیجه ی قانونی بودن این اقدام از لحاظ حقوق کیفری بین المللی می گردد .

واژگان کلیدی

دفاع مشروع ، دفاع پیش دستانه ، دفاع پیشگیرانه ، ترور ، عملیات انتحاری ، عملیات استشهادی ،

جنگ ، منازعات مسلحانه ، جهاد ، فقه ، حقوق کیفری بین المللی

فهرست مطالب

مقدمه	۱
بخش اول : مبانی نظری پیش دستی در دفاع	۶
فصل اول : مفهوم دفاع	۷
مبحث اول : معنای لغوی و اصطلاحی دفاع	۷
مبحث دوم : مبنای دفاع	۹
فصل دوم : اوصاف و شرایط دفاع	۱۱
مبحث اول : شرایط فقهی دفاع	۱۱
مبحث دوم : شرایط حقوقی دفاع	۱۲
فصل سوم : پیش دستی در دفاع	۱۶
مبحث اول : مفهوم دفاع پیش دستانه	۱۶
گفتار اول : معنای لغوی و اصطلاحی آن	۱۶
گفتار دوم : تفاوت پیش گیری و پیش دستی	۱۸
مبحث دوم : پیشینه ی پیش دستی در دفاع	۲۰
مبحث سوم : تحلیل فقهی حقوقی امکان پیش دستی در دفاع	۲۵
گفتار اول : دفاع پیش دستانه در وضعیت صلح	۲۶
بند اول : وقوع تجاوز در آینده	۲۶
بند دوم : تجاوزی در شرف وقوع	۲۹
الف : دیدگاه حقوقی	۲۹
۱. ادله ی قائلین به غیر قانونی بودن دفاع قبل از وقوع تجاوز	۳۴
۲. تحلیل و بررسی آن	۳۵

ب : دیدگاه فقهی	۳۸
گفتار دوم : دفاع پیش دستانه در وضعیت اشغال نظامی	۴۴
جمع بندی	۴۶
بخش دوم : نسل کشی و جنایت علیه بشریت به مثابه ی پیش دستی در دفاع	۴۸
فصل اول : ترور	۵۲
مبحث اول : معنای لغوی ترور و تروریسم	۵۳
مبحث دوم : معادل واژه ی تروریسم در فرهنگ و حقوق اسلامی	۵۴
گفتار اول : فتک	۵۵
گفتار دوم : اغتیال	۵۵
گفتار سوم : ارباب	۵۶
مبحث سوم : مفهوم سیاسی و اجتماعی ترور	۵۸
مبحث چهارم : پیشینه ی ترور و تروریسم	۶۱
مبحث پنجم : موضع جامعه ی بین المللی نسبت به ترور و تروریسم	۶۴
گفتار اول : اقدامات سازمان ملل متحد	۶۵
گفتار دوم : اقدامات ضد تروریستی شورای اروپا	۶۸
بند اول : قانون گذاری	۶۹
الف- قوانین کلی مقابله با تروریسم	۶۹
ب- قوانین مربوط به القاعده و طالبان	۷۰
بند دوم : ساز و کار اجرایی	۷۰
بند سوم : همکاری بین المللی	۷۰
مبحث ششم : موضع دین اسلام نسبت به ترور	۷۱

گفتار اول : دلایل اثبات تجویز ترور در اسلام و تحلیل آن	۷۲
بند اول : ادله ی فقهی تجویز ترور در اسلام	۷۲
الف- شاهد قرآنی	۷۲
ب- شاهد از سنت و سیره ی معصومین علیهم السلام	۷۵
۱. دستور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در هنگام فتح مکه	۷۵
۲. ترورهای سازمان یافته ی یهودیان در صدر اسلام	۷۶
۳. عکس العمل امام صادق علیه السلام نسبت به ترور مخالفین	۷۹
۱-۳. تعریف سبّ النبی	۸۰
۲-۳. حکم سبّ النبی	۸۱
۴. ترور خلیفه ی دوم توسط ابولؤلؤ و سکوت امیرالمؤمنین علیه السلام	۸۳
بند دوم : ادله ی سیاسی تاریخی تجویز ترور در اسلام	۸۴
الف- فتوای اعدام سلمان رشدی توسط امام خمینی (ره)	۸۵
ب- فتوای اعدام رافق تقی توسط آیت الله فاضل لنکرانی	۸۷
گفتار دوم : دلایل نفی تجویز ترور در اسلام	۹۰
بند اول : توجیه وسیله توسط هدف	۹۲
الف- نظریه ی ماکیاولی	۹۲
ب- رویکرد اسلام به توجیه وسیله توسط هدف	۹۴
بند دوم : جایگاه مکر ، حيله و دروغ در اسلام	۹۵
بند سوم : خشونت	۹۷
الف- تعریف خشونت	۹۷
ب- اقسام خشونت	۹۸

- ج- مغالطه ی مخالفان در انتساب خشونت به اسلام ۹۹
- بند چهارم : محاربه در اسلام ۱۰۲
- الف- مفهوم محاربه ۱۰۲
- ب- رابطه ی محاربه و ترور ۱۰۴
- فصل دوم : عملیات های انتحاری (استشهادی) ۱۰۵
- مبحث اول : معنی لغوی و اصطلاحی انتحار ۱۰۸
- مبحث دوم : معنی لغوی استشهاد ۱۱۰
- مبحث سوم : مفهوم عملیات استشهادی ۱۱۰
- مبحث چهارم : تفاوت انتحار و استشهاد ۱۱۱
- گفتار اول : تفاوت فقهی انتحار و استشهاد ۱۱۲
- گفتار دوم : تفاوت حقوقی انتحار و استشهاد ۱۱۳
- مبحث پنجم : پیشینه ی عملیات های انتحاری (استشهادی) ۱۱۴
- گفتار اول : پیشینه ی عملیات های انتحاری ۱۱۴
- گفتار دوم : پیشینه ی عملیات های استشهادی ۱۱۷
- بند اول : امیرالمؤمنین علیه السلام و ليله المبيت ۱۱۷
- بند دوم : امام حسین علیه السلام و عاشورا ۱۱۷
- بند سوم : مصادیق عصر حاضر ۱۱۸
- الف- محمد حسین فهمیده ۱۱۸
- ب- احمد جعفر قصیر ۱۱۹
- ج- علی منیف اشمر ۱۲۱
- مبحث ششم : میزان تأثیر عملیات های استشهادی ۱۲۲

- مبحث هفتم : دیدگاه فقه امامیه نسبت به عملیات های استشهادی ۱۲۲
- گفتار اول : شرایط جواز ارتکاب این عملیات ها ۱۲۳
- بند اول : دفاع از اسلام و مسلمین متوقف بر آن باشد ۱۲۳
- بند دوم : با اجازه ی حاکم شرع انجام شود ۱۲۳
- بند سوم : افراد بی گناه کشته نشوند ۱۲۴
- گفتار دوم : تترس ۱۲۵
- بند اول : مفهوم تترس ۱۲۵
- بند دوم : اقوال فقهاء شیعه درباره ی تترس ۱۲۶
- گفتار سوم : دلیل جواز ارتکاب ۱۳۱
- گفتار چهارم : فتاوی فقهای معاصر اسلام در خصوص عملیات استشهادی ۱۳۲
- جمع بندی ۱۳۵
- بخش سوم : جنایات جنگی و تجاوز ارضی به مثابه ی پیش دستی در دفاع ۱۳۷
- فصل اول : جایگاه جنگ در حقوق بین الملل ۱۳۸
- مبحث اول : مفهوم توسل به زور ۱۳۸
- مبحث دوم : موضع حقوق بین الملل نسبت به منازعات مسلحانه ۱۳۹
- مبحث سوم : استثنائات اصل عدم توسل به زور ۱۴۱
- فصل دوم : دیدگاه فقه امامیه نسبت به جهاد ۱۴۴
- مبحث اول : مفهوم جهاد ۱۴۵
- گفتار اول : معنای لغوی ۱۴۵
- گفتار دوم : تعریف اصطلاحی ۱۴۵
- مبحث دوم : فضیلت جهاد در اسلام ۱۴۶

گفتار اول : در قرآن	۱۴۶
بند اول : خداوند ، خریدار جان مجاهدان	۱۴۶
بند دوم : تجارت نجات بخش	۱۴۷
بند سوم : پاداش بر تلاش های کوچک و بزرگ مجاهدان	۱۴۷
بند چهارم : برتری مجاهدان در نزد خدا	۱۴۸
بند پنجم : جاودانگی شهیدان	۱۴۸
گفتار دوم : در روایات	۱۴۸
مبحث سوم : علت تشریح حکم جهاد در اسلام	۱۴۹
مبحث چهارم : جهاد دفاعی و ابتدائی	۱۵۱
گفتار اول : حفظ حقوق یکدیگر	۱۵۲
گفتار دوم : عامل حیات انسانی	۱۵۴
گفتار سوم : مانع حیات انسانی	۱۵۴
گفتار چهارم : مدافعان حقوق بشر	۱۵۵
مبحث پنجم : آیات جهاد در قرآن کریم	۱۵۷
گفتار اول : آیات مطلق	۱۵۷
گفتار دوم : آیات مقید	۱۵۷
گفتار سوم : آیاتی که می فرماید دعوت اسلام اجباری نیست	۱۵۸
گفتار چهارم : آیات صلح طلبانه	۱۵۹
جمع بندی	۱۶۱
نتیجه	۱۶۲
فهرست منابع	۱۶۳

کتاب‌ها ۱۶۳

نشریات ۱۷۲

ایترنت ۱۷۳

مقدمه

دفاع مشروع یکی از اصول لاینفک نظام های حقوقی دنیا و نیز حقوق بین الملل کیفری می باشد. حقی که فرصت بزهکاران را برای ارتکاب بزه که قصد انجام آن را به دور از چشم قدرت دولت و یا شورای امنیت دارند، می ستاند و استمرار و تسلط امنیت را، پیش از هرگونه اخلال در آن، مورد حراست قرار می دهد و لذا موجب آرامش و امنیت جامعه می گردد.

اجرای این حق در مقام پیش دستی، از مفاهیم نوظهور و مورد توسل بسیاری از کشورها برای توجیه اقدامات مسلحانه ی خود می باشد.

شیوه ای که در پی برخی مصادیق صورت گرفته ی آن در عرف بین الملل، مطرح شد. برخی از کشورها، تجاوزات و لشگرکشی ها و منازعاتی که صورت می دادند را با توجیه حق پیش دستی در دفاع بیان می داشتند و لذا در پی حق ذاتی و البته قانونی دفاع مشروع، شکل خاص آن با وصف پیش دستی، مورد توجه و استفاده قرار گرفت.

اوج این توسل به شیوه ی پیش دستی در پی حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ بود که منشأ بسیاری از کشتارها و خونریزی ها در منطقه ی خاور میانه گردید.

طریقی که از یک سو به عنوان یک حق قلمداد شده است و از سویی دیگر به عنوان یک انحراف از اصول و نقض قوانین.

از این رو در پی عدم ورود محقق به این حوزه و گذر بسیاری از صاحب نظران در کتب دفاع مشروع خود از این بحث به روز و مهم بین المللی، موضوع دفاع پیش دستانه در حقوق کیفری بین المللی و فقه امامیه انتخاب گردید که ثمره ی تحلیل آن و یافتن پاسخ تحلیلی اینکه آیا دفاع پیش دستانه از لحاظ حقوق کیفری بین المللی و نیز فقه امامیه، قانونی و مشروع است یا خیر، راهبردی و کاربردی در عرصه ی بین المللی هم از لحاظ کلیت آن و از لحاظ طرق و شیوه های اجرای آن خواهد بود.

در این تحقیق از دو روش توصیف و تحلیل در نقد مسائل و آراء و احکام، استفاده شده است که لزوم توصیف مقدماتی برخی از مفاهیم، خصوصاً دفاع، بدین جهت است که راه را بر تحلیل می گشاید و خواننده را در فهم تحلیل گفته شده یاری می کند. اما مانعیت تحقیق باعث آن گشت که ورود تفصیلی در هیچ یک از توصیفات مقدماتی از جمله تعریف، مبانی، ماهیت و شرایط دفاع مشروع صورت نگرفته و صرفاً اشاره ای کوتاه بدان ها صورت گیرد.

در خصوص مصادیق دفاع پیش دستانه، یعنی طرق تهاجمی، که یک کشور در مقام پیش دستی در دفاع می تواند از آن ها بهره گیرد، سه مصداق بارز و رایج آن، یعنی ترور، عملیات های انتحاری (استشهادی) و منازعات مسلحانه، انتخاب و بررسی شده است که البته دامنه ی این تحقیق کاملاً مشخص و در حوزه ی بررسی ماهیت و جایگاه حقوقی این مصادیق است و لذا مباحث گوناگون مرتبط با موضوع از جمله بحث های حقوق بشری و طرق برخورد های قانونی و اقدامات پیش گیرانه و ... که همگی دامنگیر یک تحقیق جامع است، خارج از هدف این تحقیق و به دور از بررسی در این مجال خواهد بود.

از آنجا که این موضوع، گرایش ناخواسته ای به حوزه های مختلفی خصوصاً حقوق بین الملل عمومی پیدا کرده و ارتباط دولت ها و روابط سیاسی تاریخی آن ها را نیز شامل می شود، انتخاب یک قالب و پیکره ای متناسب برای تحقیق، منطقی به نظر می رسد و از همین رو، بر اساس دامنه ی حقوق کیفری بین المللی عمل شد.

در مورد حقوق کیفری بین المللی منظور آن چیزی است که یک محکمه ی کیفری بین المللی در صورت ایجاد شدن باید آن را اجرا نماید. حقوق دانان در مورد این که آیا حقوق جزای بین الملل به این معنی وجود خارجی دارد یا خیر اختلاف نظر دارند. تردید در مورد وجود رشته ای به نام حقوق جزای بین الملل ناشی از آن است که این رشته از تلفیق دو رشته ی حقوقی متفاوت، یعنی حقوق جزا و حقوق بین الملل، ایجاد شده است که اولی یک سیستم عمودی مبتنی بر تصمیم گیری نهاد های مسئول و اجرای این تصمیمات به شکل اجباری است، در حالی که دومی یک سیستم افقی و مبتنی بر رضایت دولت ها می باشد، دولت هایی که به دلیل برخورداری از حق حاکمیت، هیچ مقام تقنینی یا اجرایی بالاتری را به رسمیت نمی شناسند. از تلفیق این دو رشته ی به ظاهر متفاوت، حقوق جزای بین الملل ایجاد شده است که جذابیت آن نیز ناشی از همین تلفیق می باشد. (میرمحمد صادقی، ۱۳۸۶: ۱۹)

این محکمه ی کیفری بین المللی بعد از سال ها انتظار، با لازم الاجرا شدن اساس نامه ی آن در اول ژوئیه ی سال ۲۰۰۲، روی کار آمد و بدین ترتیب چارچوب و ساختار حقوق کیفری بین المللی با تشکیل ICC* معین گشت.

---

* International Criminal Court

شخصیت حقوقی بین المللی مستقلاً که به موجب ماده ی پنجم اساس نامه ی آن * ، فقط به مهم ترین جرایم بین المللی ، یعنی نسل کشی ، جنایات ضد بشریت ، جنایات جنگی و تجاوز ارضی ، می پردازد . دادگاهی که برخلاف محاکم مرتبط قبلی مثل دیوان بین المللی دادگستری ، که فقط دولت ها می توانستند در آن ، علیه یکدیگر اقامه ی دعوی کنند ، افراد نیز در آن نقش قابل توجهی دارند ، هم در جایگاه متهم و هم قربانی .

به همین خاطر بررسی موضوعات این تحقیق و خصوصاً مصادیق و شیوه های دفاع پیش دستانه در حوزه ی حقوق کیفری بین المللی ، بر اساس ساختار رسمی آن یعنی ذیل چهار عنوان مذکور صورت خواهد گرفت تا ارتباط آن با حقوق کیفری بین المللی حفظ شود .

همچنین به جهت شباهت موضوعی بسیار زیاد بین برخی از این عناوین ، ترتیب فصل بندی به این صورت تنظیم شد که نسل کشی و جنایت علیه بشریت در یک فصل و جنایات جنگی و تجاوز ارضی نیز در یک فصل آیند .

لذا در قسمت مصادیق که بخش دوم و سوم را به خود اختصاص داده است ، بخش دوم عبارت است از نسل کشی و جنایت علیه بشریت که از مصادیق تهاجمی بارز آن که می تواند دستاویز دولت ها جهت دفاع پیش دستانه قرار گیرد ، ترور و عملیات های انتحاری (استشهادهی) می باشد ، و بخش سوم مربوط به جنایات جنگی و تجاوز ارضی است که شیوه ی رایج و در واقع لازم آن ، جنگ و به عبارتی منازعات مسلحانه می باشد .

ذیل توضیح هر یک از جرایم چهارگانه ، بررسی ماهیت فقهی حقوقی مصادیق بارز آن ها نیز صورت می گیرد تا مشروعیت و تجویز انجام آن ها و یا عدم آن ، مشخص گردیده که در نتیجه می تواند در جمع بندی دفاع پیش دستانه با چنین شیوه هایی ، به لحاظ ماهیت خود وسیله ، متمر ثمر در روشن شدن موضوع واقع گردد .

* PART 2. JURISDICTION, ADMISSIBILITY AND APPLICABLE LAW

Article 5

Crimes within the jurisdiction of the Court

The jurisdiction of the Court shall be limited to the most serious crimes of concern to the international community as a whole. The Court has jurisdiction in accordance with this Statute with respect to the following crimes:

- (a) The crimes of genocide;
- (b) Crimes against humanity;
- (c) War crimes;
- (d) The crimes of aggression

<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Legal+Texts+and+Tools/Official+Journal/Rome+Statute.htm>

در خصوص حوزه ی دوم یعنی فقه امامیه که برای تحلیل موضوع در نظر گرفته شده ، لازم است ابتدا تعریف آن را بیان کنیم .

منظور از فقه ، معنای اصطلاحی متداول آن می باشد . صاحب " معالم " این معنای اصطلاحی را این گونه بیان می کند :

" فقه در اصطلاح ، عبارت است از علم به احکام شرعی فرعی از روی منابع و ادله ی تفصیلی آن . " *
حوزه ی محدودتر و تخصصی تر آن ، فقه امامیه بوده که منابع و ادله ی آن نیز متفاوت با فقه اهل سنت می باشد . لذا دایره ی استدلالات فقهی محدود به فقه امامیه خواهد شد و از ذکر آراء اهل سنت خودداری می گردد .

نکته ی دیگر در خصوص وصف پیش دستانه در عنوان تحقیق است که به دلیل قرابت معنایی و استعمالی آن با وصف پیش گیرانه ، ماهیت لغوی و ارتباط موضوعی آن ها با تحقیق ، بررسی و تحلیل شد و این نتیجه به دست آمد که پیش گیری متضمن یک فاصله ی زمانی و به دور از فوریت ، با حادثه ی متحمل الوقوع در آینده است ولی این فاصله ی زمانی در پیش دستی نبوده و فوریت آن محسوس است لذا وصف پیش دستانه برای دفاع برگزیده شد که البته تفصیل معانی لغوی و اصطلاحی هر یک از آن ها و اختلاف و قرابت معنایی با موضوع تحقیق ، در فصل مربوطه خواهد آمد .

اختلاف معنایی که در نظریه ها ، کتب ، بحث ها و تفاسیر صورت گرفته در این موضوع ، مغفول مانده و همگان ، دفاع پیش دستانه و پیش گیرانه را مترادف فرض کردند . از این رو توجه به این نکته ی ظریف جهت راه گشایی کشف تحلیل درست در این تحقیق مد نظر قرار گرفت .

سوالاتی که در بدو امر ، دامنگیر چنین تحقیقی بود عبارتند از اینکه آیا بر طبق قوانین بین المللی ، پیش دستی در دفاع به عنوان یک حق قانونی برای کشورها وجود دارد ؟ آیا چنین حقی بر اساس دستورات اسلام ، مشروع بوده و اجرای آن بلامانع است ؟

همچنین علاوه بر مبانی اصلی موضوع ، در قسمت مصادیق اجرای آن نیز سوالاتی اساسی و حل نشده به طور واضح و صریح ، وجود داشت از جمله اینکه آیا شیوه ی ترور در اسلام ، مجوز داده شده و نهی از آن برای مسلمین وجود ندارد ؟ و اصولاً جایگاه ترور در اسلام چیست ؟

---

* و فی الاصطلاح هو العلم بالاحکام الشرعیه الفرعیه عن ادلتها التفصیلیه (ابن شهید ثانی ، حسن ، ۱۳۶۲ : ۲۷)

ماهیت عملیات های انتحاری (استشهادی) چه می باشد و آیا تفاوتی بین انتحاری و استشهادی وجود دارد ؟ توسل به چنین شیوه ای از لحاظ فقه امامیه ، مشروع و موجه است ؟ عکس العمل جامعه ی جهانی و حقوق بین الملل نسبت به چنین شیوه ای چه می باشد ؟

و همچنین در خصوص مصداق جنگ و جهاد نیز سوالاتی در خصوص ماهیت ، جایگاه و محدودیت های آن در حقوق کیفری بین المللی و فقه امامیه مطرح است .

ابتدا همانند هر تحقیق علمی ، فرضیاتی قبل از ورود به موضوع ، مطرح بود که الزامی هم در اثبات آن وجود نداشته و اتفاقاً نقض آن نیز در این تحقیق ، به دور از تصور نبود .

اینکه دفاع پیش دستانه در حقوق کیفری بین المللی ، توجیه قانونی نداشته و توسل به آن امکان ندارد و همچنین در مورد مصادیق ، اینکه ترور در اسلام ، شیوه ای نامشروع بوده و پیروان این دین نیز از انجام چنین شیوه ای نهی شده اند .

و یا در خصوص عملیات های انتحاری (استشهادی) که در برخی موارد به عنوان دفاع مشروع محسوب شده که در نتیجه ، مشروع و قانونی می باشد .

ساختار کلی تحقیق بر پایه ی سه بخش قرار گرفته که بخش اول آن مربوط به مبانی نظری پیش دستی در دفاع است که در آن موضوعاتی آمده همچون مفهوم پیش دستی در دفاع ، تفاوت پیش دستی با پیش گیری ، پیشینه ی دفاع پیش دستانه و تحلیل حقوقی فقهی پیش دستی در دفاع که تقسیم بندی اصلی صورت گرفته در آن به عنوان مقدمه ی بحث ، مربوط به دو وضعیت صلح و اشغال نظامی می باشد ؛ دو وضعیتی که موثر در تحلیل از لحاظ تجویز دفاع پیش دستانه یا عدم آن خواهند بود .

کشوری که از این شیوه بهره می گیرد اگر با کشور طرف خود در وضعیت صلح و بدون هیچ گونه مخاصمه ای باشد قطعاً متفاوت خواهد بود با اقدام او در برابر کشوری که به عنوان اشغال گر نظامی مطرح است .

و بخش دوم و سوم مربوط به مصادیق دفاع پیش دستانه است .

به هر حال در سطح بین المللی و روابط کشورها ، اگر دفاعی صورت بگیرد ناگزیر از اجرا به یکی از طرق تهاجمی منازعات مسلحانه (جهاد) ، ترور و یا عملیات های انتحاری (استشهادی) خواهد بود .

مورد اول شیوه ای تمام عیار و علنی بوده و لوازمی همچون لشگرکشی برای آن اجتناب ناپذیر است ، اما دو مورد دیگر از طریق سازماندهی افراد توسط دولت صورت می گیرد .

لذا بخش دوم و سوم اختصاص به بررسی ماهوی این مصادیق از لحاظ حقوق کیفری بین المللی و فقه امامیه دارد .

جمع بندی مختصر بحث نیز به صورت تفکیکی در انتهای هر بخش آمده و در پایان نیز نتیجه ی حاصل شده از این تحقیق بیان شده است .

نکته ی آخر در خصوص منابع به کارگرفته علی رغم کمبود آن خصوصاً در قسمت مبانی ، که دلیل آن نبودن موضوع است ، می باشد . از آن جا که خواسته نشد آیه ی ۱۸۸ سوره ی مبارکه ی آل عمران شامل حال شود ، **تُحِبُّونَ أَنْ تَتَّخِذُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا** ، تمامی مطالب ارجاعی ، نقل قول ها و احادیث ، مورد دقت ، مطالعه و بررسی از منابع اصلی قرار گرفته است .

امید است این تحقیق که به لطف خدا پیش رفت ، بتواند راهگشا بوده و مقدمه ای برای تحقیقات تکمیلی توسط محققین ارجمند باشد .

بخش اول : مبانی نظری پیش دستی در دفاع

وصف پیش دستانه برای دفاع از لحاظ جهت دهی به تحقیق ، متضمن چند معناست . نخست آن که موضوع را به سمت اوصاف و شرایط دفاع خواهد برد و بسیاری از جوانب و مسایل مرتبط با دفاع را مانع خواهد شد .

به همین خاطر از بیان مسائلی چون پیشینه ی دفاع و ماهیت آن ، که خود بحث جامع و مفصلی است اجتناب می گردد .

دوم آن که وقتی صحبت از دفاع می شود ، قاعدتاً دفاع مشروع منظور است و در واقع وصف مشروع آن در عنوان تحقیق ، فرض مسلم لحاظ شده است . چرا که صحبت از علت مواجهه ای است که طی شرایطی ، عمل مجرمانه ی صورت گرفته در مقام دفاع را توجیه می کند ، دفاعی که در مقابل یک تهاجم غیرقانونی صورت گرفته است . لذا اگر شرایط و اوصاف قانونی محقق نگردد و وصف نامشروع بر دفاع صادق شود ، غیر موجه بودن ، بدیهی بوده و مجازات مرتکب ، طبق قانون صورت خواهد گرفت .

از این رو ، هر جا سخن از دفاع و شرایط و اوصاف و مسائل آن می شود ، منظور دفاع مشروع است و به طور خاص ، دفاع مشروعی که در مقام پیش دستی صورت می گیرد .